

גיא פרל: על 2

מדברים על לבך שיתחיל לפעום

עדי עסיס: ילד, הוצאת הליקוח 2013, 84 עמ'

את ספרו החדש של עדי עסיס ילד פותח מחזור בן 35 שירים ושמו 'ילד'. נמנענו של המחזור הוא בנו שטרם נולד. עסיס מתאר בפני הילד המיוחל את מסכת המאמצים והקשיים שחווים הוא ודעייתו בניסיון להביאו - סדרות של זריקות, הפריות מכחנה, השבחות זרע, חיפוש אחר אם פונדקאית, תקווה, אכזבה, כאב, אכזבה, כאב, אהבה.

במרכזה של היצירה עומחת הכמיהה העזה להולדת הילד והתשוקה להזדהות, ומרתק להתבונן בהן מבעד לעיניו של אב. גברים רבים חשים כי אבהותם מתעוררת ומתעצבת כתוספת כהדרגה, ואילו בשלבי חייו הראשונים של התינוק, ובוודאי בשלב ההפריה ההיריון שהם חשים מעט מרחקים מן הילד ומן האבהות הנוכחית בתוכם. לעומתם, אבהותו של עסיס מתפרצת ממנו מלאת חיות וקשר אל הילד כבר בשלבים המוקדמים של ניסיונות ההפריה. כמהירות רגשית הן הילד והן האב קיימים בפנימיותו של עסיס, אך חסר להם גוף בעולם, לדוגמה - "אין לך כשר/ ילה אתה דס// קולח בין הרגלים של אמא שלך/ לאסלה" (עמ' 5); אני מתעורר/ מכאב, לא מבכ/ שלך כי אין/ לך הפק" (עמ' 9); "אין אהבתנו מתגשמת בכשר" (עמ' 12).

לצד הכמיהה המתמדת להולדת הבן ומימוש האבהות, נע עסיס לאורך קשת רחבה מאוד של מצבים רגשיים מודכבים ובהם אובדן, כעס, אהבה.

שלא כמו בנסיבות אובדן ואבל אחרות, שבהן אחרי אובדן האהוב ניתנת לנתרים אחריו שהות נפשית להתאבל על לכתו, מיטלטלים המשורר הדעייתו ענת, המחכת בשירים, בין אובדן חדר ונשנה לתקווה מתחדשת. הילד מתממש בעולם שוב ושוב, דקם גוף להרף עין, ושוכ אובד - ברקע סנוף/ חג מדקלם: 'מליח'// דרכים למות; בחור/ אחת. אתה בחור/ בכשל היריב: 'אחרי'// הפנת הראשון אין/ אחר: 'אצלנו היה' (עמ' 10).

דוגמה נוספת לדבר ניתן לראות בשיר מס' 18 שאביא במלואו: "פעבר יומים/ עבר שמנמן מתפקע/ מתקנה מזון אליה// מדברים על לבך שיתחיל לפעם, עולים משדוחות בן/ גוריון לכבר אתרים, מדברים על לכה, יורדים במדוגות התלולות// לחוף מדברים על/ הלב שלך/ מתעכב, שמש לבנה// לא/ שוקעת כדור/ שנה" (עמ' 22).

בשיר זה מורגשת היטב הנימה המאופקת והחפה מרגשנות שנוקט עסיס לאורך המחזור. דעיכתו של הילד אל מותו, לדוגמה, מתוארת בשלושה משפטים קצרים המתייחסים אל לבו - בראשון מוזכרת התקווה כי יתחיל לפעום, בשני נעלמת הפעימה, ובשלישי את הפעימה מחליפה ההכרה בכישלון.

בחלק מן השירים מביע עסיס מריחת וכעס אל מול פני הדברים, ובאומץ רב הוא מפנה אותם אל הילד - "אתה מחט בתחת של אמא/ שלך? ערב כן// ערב לא? אתה/ שגעון הרמנים, סקס/ תנים, ביצים// טרופות שאגו חולקים/ בארבע בבקר/ יום גדול עומר// בפתח? לא היום/ שלך" (עמ' 13).

בשני שירים בספר כועס עסיס על פגיעתו של הילד ברעייתו האהובה - "תרופות בדיקות// פולשניות בדיקות, תרופות/ הרמה שאיבה, מסכת/ חמצן על פניך. אנא, התעוררי/ לעזאל ילד" (15); "פגשתי נערה היא נתנה// לי את כל צבעי/ הקשת עכשו/ היא אשה גופה// בוער. מה תעולל/ עכשו ילדי תכל/ העין? שתה עוד" (עמ' 31).

ככל שמתפתח המחזור, ניתן להבחין בתהליך מורכב ומרתק - האפשרות לילד ממשי מתרחקת, ובמקביל מתחזקת נוכחותו הדמותו של הילד שאילו מופנים השירים, עד כי יש שהוא ניצב אל מול הדיו כדמות המתקיימת גם מחוץ לתודעתם. הרבר כולט בשני השירים העושים הקבלה בינו לבין האל - "יד ביד היינו שנים לא נזקקים// עכשו פושטי יד אליה, נתונים בידך/ אלהים קטן אסורים// כראית פניך" (עמ' 25) ו"אני נושא/ את שמך/ לשוא" (עמ' 27).

כמו בחוויה הרחיקת, העדרו של האל כישות פיזית בעולם אינה מפחיתה, ואף מחזקת את נוכחותו בחיי המאמין כמהות רחנית בעלת ממשות הפועלת בעולם. בשיר מס' 24 שוב מושווה הילד לאל, וקיומו כמהות מתחזק עד כי מיוחסים לו רצון ובחירה - "אתה שבחרתנו/ מכל ההורים להיות/ לך לכשלק" (עמ' 28). בשיר מס' 31, שאביא במלואו, מגיע התהליך לשיאו הילד כה ממשי עד כי הוא הופך מנמען פאסיבי לדובר: "אמא/ אבא/ נתתי לכם הכל// עכשו// אני/ כלום" (עמ' 35).

לכל אורך מחזור השירים נשמטים ההריונות המתהווים הילד לא זוכה לגוף, אך עסיס מצליח ללדת - הוא ילד עצמו כאב, ובפנימיותו של האב נולד הילד שאותו הוא אוהב בכל לבו. האהבה לילד ולאשה, הגורשת את מחזור השירים כולו, בונה מקום וגוף רגשי עבור הילד שטרם נולד. כך מסתיים השיר האחרון: "תמונת משפחה ישנה // מתפוררת// איש, אשה, // ילד// אני אוהב אותך כמו שאתה" (עמ' 39).

נולדת מן המים

ענת חנה לזרע: בעד הפרצה שבאוויר, הוצאת ספרי 'עתון 77' 2013, 52 עמ'

הרמיון שאני מוצאת

מערפל לי ומעט רחוק
רביק ומעט הרק
אני עוטפת מערמי החפים מזהות
בשמלת הגנטיקה שנתפרה במיזור למרותי

פחבצלת המים יוקטוריה אמוניקה'
ילידת נהרות אגן האמונס
צופנת גזע בשרני בקרקעית בוצית
מעגנת שרשי פתא המימי ברוחם אמי

כאוד ההופך עפעפי לקרום שקוף
ובחם גוף הנוסף בי שקט פנימי
מפה שרש בלבנת בסיס האם
מקבעת יחד, זו זכות אבות

בתנועה רכה כתוף מים קלושים
פזרשת גבעולי הגמישים
הנוכעים מן הגוף
משרבתת חבל טבור לכל הקצוות

כבוא יום ירידת המים
מגיחים עלי ענק מעגליים
וצפים על פני המים הרדודים
לנשם אירי למען קיומי, הוא חר פעמי

כלילה ראשון בו נפקחים על פני
פרחי לבנים
הם ככליל כלולות וככל הימים האחרים
פרחי ורדים.

ענת חנה לזרע
בעד הפרצה שבאוור

"בלי מטען, בלי כבודה"

מכבית מלכין: **מחרוזת אזמרגדים**, הרצאת כרמל 2013, 50 עמ'

הביקורת מאין תימצא, היתה מחשכתי הראשונה שעלתה כי כשסיימתי את קריאת ספרה של מכבית מלכין **מחרוזת אזמרגדים**.

עיון במחשבה הואת לימר אותי שאיננה מקרית. נרמה שלאורך כל מחרוזת השירים מצליחה הכותבת לשכור שוב ושוב את הציור הרמיזני שעושה קורא השירה, כמעט בלא מודע, כבואו לפענח את היצירה ובה בעת היא כונה את האמירה השירית מחדש.

כך לחגמה כשהיא צובעת מחחות מוכרים כצבעים מעולם אחר בשירה 'מחרוזת אזמרגדים'; "האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו" שייך לטשרניחובסקי ולארהי הצבריות כדיוק באופן שבו הוא משיך לאיש הקטן המצייר תוכי ג'ונגל ססגוניים מנוף מולדת חמה, וכמהו לזוג סינים זקנים החתוכים לנכדם בשפתם. על פני המים ועל פני רקיעי השמים חרחים בטורים אחים כעלי כנף ובעלי שריון, קורמורנים שחורים וכרבורים לבנים, ולכולם כמו לאדם פיסות קרקע של ארץ קטנה.

תופעה נוספת הניכרת היטב בקובץ השירים הזה היא טשטוש הגבולות שבין העליונים לתחתונים ובין האדם לכעלי החיים, כל זה בחיפוש עיקש אחר אותנטיות, כך כ'ערב' מבטלים הסנאים הבונים את קנייהם לחורף את משמעות גודדי השחקים - "מקום משחקי השרד והשררה" ומלמרים להעריך את האור כחזרים, את המים החמים שבקומקום. מתוך כך הרעב והעייפות הופכים לטעם הפשוט והאותנטי של החיים.

הכותבת מתגדה גם במבנה השיר וגם בקול המופק בו וממנו היא הופכת בשניהם ובחנות את כוחם, כך ב'אמרתי שיר בפה סגור' כך גם ב'קוקיות'.

וירטואוזיות היא בעיני היכולת המופלאה של מכבית מלכין להפוך הגדרה מילתית מחיקיפריה לשירה ב'סירוף מייפל' היא בחנות את עולם התוכן השירי תוך שהיא מבטלת תחומי כתיבה. די בפירוק ההגדרה המילתית לבתים דימויה לאהבתו של גבר כדי להופכה לשיר אישי מרגש.

ב'סיפוח' מתגלה הכמיהה להגדרה אחרת ויותר מכך לאישור החיפוש האינסופי אחר "אשרת הכניסה למחחות הנחזים". הטלטולים השיריים הללו מכינים את הקורא לשרשרת החיפושים שהיא ללא ספק חרישית בהגשתה, רעננה ואחרת.

ב'חיפוש 1' תרה הכותבת אחר ימי התיכון, שיעורי האנגלית ואנבל לי; ב'חיפוש 2' וב'חיפוש 3' היא תרה אחר כפרה לתעלולי הנערים. ב'חיפוש 4' היא מבקשת אחר טעם החיים של יהודים וערכים ביחד, ב'חיפוש 5' אחר הזמן האבוד וב'חיפוש 6' אחר האודים הבורים שסכלם לא נראה לעין.

אחרי כל זה "ניתוח" השיר כביתור צפודע בפני כיתת תלמידים משולהבים איננו התרסה רק בפני המבקר הספרותי, אלא בפני כל המבקש לעשות את השיר בימה פרדזה לכל הרחות ולגלות את מבושי השיר.

את שיריה של מכבית מלכין כראי לקרוא באופן אחר, להוציא חדש מפני ישן, פתח בפני סגור, "להאזן בויזי הסלעים ובסבך" "להתפלש להישרט להיפצע" לעלות. לרדת. לפתוח מחדש. כמו 'באוויר' להגיע אל השיר

רק פעם אחת "בלי מטען, בלי כבודה..."

יפה מיטלפונקט

שיר נפלא זה המתאר את לידתה, פותח את ספרה של ענת חנה לזרע. התיאור הנו סימבולי מאד, מתרוקן מן הלידה הגופנית-ביוגרפית ולפיכך עבוני, מתאר לידה או בריאה תרענית. תיאור הלידה מזכיר סיפורי בריאה ממיתולוגיות שונות וספר בראשית בכללן, אשר נפתחות בהפרדה בין מהות מימית-ימית-נשית למהות מזקה-יבשתית-גברית. אחת מגרסאות סיפור הבריאה במיתולוגיה המצרית, למשל, מציעה תיאור דומה כמעט לחלוטין לזה המופיע בשיר - "בטרם נברא העולם היתה רק ביצת האין סוף, הלא קיים' היתשכה. בתוך ביצה זו נוצר נח, חחו, ככו, אָמון וכנות וזגם. כוחות אלו יצרו יחד את הגבעה הקמאית, אשר נקראה 'אי הלהבה'. הם היו האבות האמהות הראשונים. הם שהולידו את האל רע ויצרו את האל אָתום: הם שפכו את זרעם אל תוך מי הנון והחריה אותו לפרח הזרע אשר עלה מן המים הקמאים. מתוך פריחתו נחשפה החרפושית של האל ח'פרי, מקור האור, ונעשתה לילד, אשר ככה עם התגלותו. רמעותיו נגד ארצה והפכו לאנושות." (ישראלי, 2005, עמ' 18).

בשירה של חנה-לזרע לא עולה מן העלה הפרח חרפושית שעל גבה שריון (או ביצה על פי גרסה אחרת) - לזרע נעצרת בשלב הרך ובריאתה מסתיימת בהופעתם של פרחים עדינים ופיפיים. לתחושת, תואם הרבר את איכות מפגשה עם העולם המתוארת ברבים מן השירים, מפגש שיש בו רך, רגישות, חושניות ויפוי, לצד פגיעות רבה. בשיר 'עקב אכילס' (עמ' 11) למשל, העוסק אף הוא בלידה ולדעתי מהחה את המשכו של השיר הפותח, מתייחסת לזרע באופן ישיר לחיות הפגיעות של מי שעפפיה קדומים ושקופים היא נושמת רדך עלי ענק פוחסים לחוחה - "אמי שהולידה אותי בבת אחת עם עוד שקוף חך / |...| / הליטה גופי השלם לא רק את עקבי המרגד / בכפות ידיה הטובות // יצא שהחלשה אחזה בי / בכל הכח".

מוטיב ההיריון, הלידה והזרע שב ומופיע ברבים משירי הספר התחושה המתקבלת היא כי המשוררת נתונה בתהליך מתמשך של היריון ולידה. בכמה שירים מתוארת השירה כתולדת התהליך ההריוני המתמשך - "אזהרה / עד אלה פרי שפת / הפרטית" או "אקרא שירה בעירם יום הולדי / אקרא שירה בעירם יום הולדי / לשירה כשר זלינה מפלא לתת מודע נקבובי" (עמ' 31). בשירים אחרים מובעת ההשתוקקות המפורשת ללידה, הן במובנה הסימבולי; למשל - "אצטגף בעבר ואָדור / גופי העירם על / רחמי הסגלגל / כביצת פרינצסה / החסידה הלבנה / עד יבקע גחל / זעיר עד / רהי אוד" (עמ' 27); והן ללידת ילד, למשל - "קרב עד אלי כומס לחישת כפות רגלים גדולות / עבר אותי עד הריתי אותך בלבי" (עמ' 18). אולם, דומה כי יש קושי ללדת היישר מתוך רכות הפרח והעלה הפרח - "יתכן כי חסרתם של שריון החרפושית או קליפת הביצה אשר מהם מתאפשרת הלידה במיתוס המצר, מקשה על התהליך - "מאד מְשִׁישה עמק הגוף ברח בלחלוחית רחמו האחרונה / מד לי אנתו מעט. // אין כבתי לא כעת. ככף יד קטנה ילדים אל חיקי ללקט |...| כף יד קטנה קצורית עדינה אין כבתי כעת" בשיר 'מים קו יבשה' (עמ' 20), מתוארת באופן בהיר נטיגת תהליך הלידה חזרה אל תוך איכות המים - "הרי בגופך המימי רחש אי שואג |...| איך החף רם בתוכך אך הריח הנעלמה בתנועתה ורחת בפניך בתזקזה ומסגירה. |...| את בכל זאת מזכירה לי ים".

ההשתוקקות הבלתי ממומשת, שבריריות האהבה, הפגיעות והכאב נוכחים בספר, אך לכל אחדו קולה של לזרע נותר מאופק - "אני נפתחת ומחזפת רפה / אני ממש אבל ממש מעט מאד בוכה // אני מאבדת את כל האהבות" (עמ' 13). היא נסוגה אל המים, אך אינה מניחה לעצמה לשקוע בהם, התהליך אינו נעצר, הוא ממשיכה - "Any hard feelings"? "רגשות קשים יתרגמו / למשקעים אך 'None' משקעים אין / אלא טפה המתנדנדת באויר / אגל נשימה המטלטל ברח / רק כבוא היום אשתרש כדמעת אדמה רכה / אפשר שארד לתהום // נזכרתי בזאת ועמך הסליחה כי בשפתי הפרטית / ובהעדר הגיון // שלך / בברכה" (עמ' 51). גם בשיר 'מחזקפת' (עמ' 35) שהוא מן היפים המרכזיים בספר ואף נבחר להופיע על כריכתו האחרונה, חוורת לזרע בעייפותה אל המים, תשוב וזקפת גב, וממשיכה - "על חוף הים, אני משליכה מעלי שמה ארכה שלטפה את הרך / שלא תתפתל מכאב // שוליה כבדו מבז / וטלטלתי המקפלת בה עיפה // |...| לא רק שאינני נמחקת / אני אף קימת / מחזקפת / מבקשת / עוד" (עמ' 35).